

Lydteknisk veiledning for Wavin Asto

wavin

Innholdsfortegnelse:

	Side
1. Innledning	3
2. Lovhjemmel	3
3. Prosjekteringsfasen.....	4
3.1 Nybygg	4
3.2 Rehabilitering	5
4. Hvordan oppstår støy fra avløpsrør?	4
4.1 Hva er lyd/støy?	4
4.2 Hvordan oppstår støy?.....	5
4.3 Støyens utstråling.....	5
5. Hvordan bekjempes støyen?	5
5.1 Lydtekniske råd	5
5.2 Lydkilden.....	5
5.3 Rørets lydutstråling.....	6
5.4 Rørklammer	6
5.5 Dekke	6
5.6 Bjelkelag i tre.....	6
5.7 Vegg	6
6. Valg av rør	6
6.1 Wavin Asto.....	6
7. Valg av materiale til skillevegger og event. sjakt i forbindelse med nybygg.....	6
7.1 Sjaktens funksjon er typisk	6
7.2 Sjaktmateriale.....	6
7.3 Økonomi/funksjon	7
7.4 Funksjonsmessig valg	7
8. Lydnivå	7
9. Beslutningstabeller.....	8
9.1 Innledning	8
9.2 Tabeller.....	8
9.3 Rehabilitering	8
9.4 Nybygg.....	8
9.5 Brukerveiledning til tabellene	8
9.6 Anvendelse av tabeller.....	8
9.7 Tabellene.....	9
10. Korreksjoner – ved avvikende romstørrelser i forhold til tabellene	15
11. Rørklammer	15
12. Gjennomføringer i dekke	16
13. Referanser	16
14. Hvem kan kontaktes hos Norsk Wavin ?.....	16
15. Dokumenterte akustiske egenskaper	16
15.1 Beskrivelse av målerom	16
15.2 Beskrivelse av måleoppstilling.....	17
16. Måleresultater	17
16.1 Måleresultatenes anvendelse	17
16.2 Beregningenes grunnlag	18

1. Innledning

Denne veiledningen skal gi svar på noen av de spørsmål som Wavin i Norden får fra kunder og andre samarbeidspartnere mht. lydmessige forhold vedr. avløpsrør i bygninger.

Bakgrunnen til dette er bl.a. følgende:

- Øket krav til komfort i boliger mht. støy fra avløpsinstallasjoner
- Introduksjon av flere typer støydempende avløpsrør
- Spørsmål om de nye plastrørstypenes akustiske egenskaper i forhold til støpejernsrør
- Øket fokusering på om kravene i byggeforskriftene er overholdt
- For mange negative erfaringer mht. støy fra avløpsrør
- Økede omkostninger til supplerende lydisolering

Wavin har derfor tatt initiativ til å lage en lydteknisk veiledning som kan avklare spørsmålene og i tillegg skape større sikkerhet i prosjekteringsfasen.

Wavin har i samarbeide med det danske konsulentfirmaet Abrahamsen og Nielsen A/S bygget opp et målerom for å dokumentere de lydmessige egenskapene til Wavin Asto og MA-støpejern. Det er skaffet til veie pålitelige og sammenlignbare måleresultater som dokumenterer de forskjellige rørtypenes lydegenskaper. Prosjektet er gjennomført slik at det er tatt hensyn til de enkelte nordiske lands byggeskikker. Veiledningen er tilpasset norske forhold og bestemmelser.

Det er foretatt støymålinger i de tre hyppigst forekommende "installasjons-situasjoner" hvor opplysninger om støynivå er av betydning.

- a) Vertikal rørstamme uten retningsendringer gjennom rommet
- b) Vertikal rørstamme med tilkobling i rommet med et 88° grenrør
- c) Retningsendring i rommet når dette skjer med 2 stk. 45° bend, og mellomstykke fra vertikalt rør til horisontalt rør

Måleoppstillingen er beskrevet i vedlegg A: Dokumenterte akustiske egenskaper.

2. Lovhjemmel

Byggeforskriften inneholder krav til største tillatte støynivå fra tekniske installasjoner innendørs. Det nevnes blant annet at dette ikke må overstige 32 dB(A) i oppholdsrom i boenheter, sengerom i pleieanstalter, sykehus og hoteller samt undervisningsrom. Det er ikke stilt krav til støynivå fra egne installasjoner innenfor eget areal, men kun til støynivå som kan måles i naboarealer av ovennevnte type. På samme måte aksepteres det for enkelte rom (kjøkken o.l.) 5 dB(A) høyere nivå. Det vises forøvrig til forskriften. For å sikre at støyen fra avløpsinstallasjoner tilfredsstiller byggeforskriftens krav til tekniske installasjoner, må hensynet til støykravene komme inn på prosjekteringsstadiet.

Som kjent kan den kommunale bygningsmyndigheten kreve dokumentasjon for at de krav som stilles i byggeforskriftene er oppfylt før midlertidig brukstil-latelse gis.

For den som projekterer bygget, betyr dette, at man må forsikre seg om at man holder seg innenfor forskriftenes rammer. Og det er her denne veiledning og Wavin Asto kommer inn i bildet.

3. Prosjekteringsfasen

I projekteringsfasen tar man utgangspunkt i to situasjoner:

- Nybygg
- Rehabilitering

3.1 Nybygg

Når avløpssystemet skal plasseres, skal det tas stilling til om det skal føres gjennom rommet i en sjakt eller ikke, henges opp under dekket etc.

Bestemmende for beslutningen er:

- Rommets anvendelse (f.eks. soverom, stue, kjøkken, bad etc.)
- Kan synlige installasjoner aksepteres?
- Innfri byggeforskriftenes krav mht. støy

Det siste punktet er normalt det som medfører de største problemene - og risiki.

Tradisjonelt løser man disse problemene ved hjelp av tidligere erfaring, velkjente bygningskonstruksjoner og kjente produkter - men er dette sikkert nok?

Ofte blir denne metoden svært unøyaktig. Hvis konstruksjonen er for god lyd-messig - er den vanligvis for dyr, og er den for dårlig, kan dette senere medføre store meromkostninger til ekstra lydisolering.

Man kan selvfølgelig foreta spesifikke akustiske beregninger, men metoden tar tid, og man kan vel si at en slik metode er forbeholdt de få.

Da verdier for lydnivået fra avløpssystemet normalt ikke er tilgjengelige med tilstrekkelig nøyaktighet, vil man mangle grunnlaget for beregningen, og dermed beslutningsgrunnlaget. Disse informasjonene kan du finne i denne veiledningen.

3.2 Rehabilitering

Når det gjelder rehabiliteringsoppgaver er situasjonen noe anderledes, da det her dreier seg om utskifting av et eksisterende rørsystem som ikke fungerer tilfredsstillende lenger. Da benyttes oftest det eksisterende opplegget når man monterer de nye rørene.

Avhengig av omfanget, kan byggeforskrifene også i slike tilfeller bli gjort gjeldende. Dersom det ikke er tilfellet, må minstekravet til de nye avløpsrørene være at lydnivået ikke overstiger det tidligere nivå, men det må gjerne være lavere.

4. Hvordan oppstår støy fra avløpsrør?

4.1 Hva er lyd/støy?

Med ordet "lyd" menes mekaniske svingninger i gasser, væsker eller faste stoffer. "Støy" defineres som all uønsket lyd. Den fysiske årsaken til et hørselsinntrykk er trykksvingninger i luften umiddelbart i nærheten av øret. Trykksvingningene oppstår f.eks. ved at et fast legeme settes i mekaniske svingninger. Svingningene overføres til luftpartikler ved overflaten av legemet og brer seg så videre som en bølge av trykkvariasjoner ut fra lydkilden.

I dette avsnittet vil vi kun omtale de forhold som relaterer til avløpssystemet og dets nærmeste omgivelser.

4.2 Hvordan oppstår støy?

Støy oppstår når energien i vannet påvirker avløpssystemet og det vil si når:

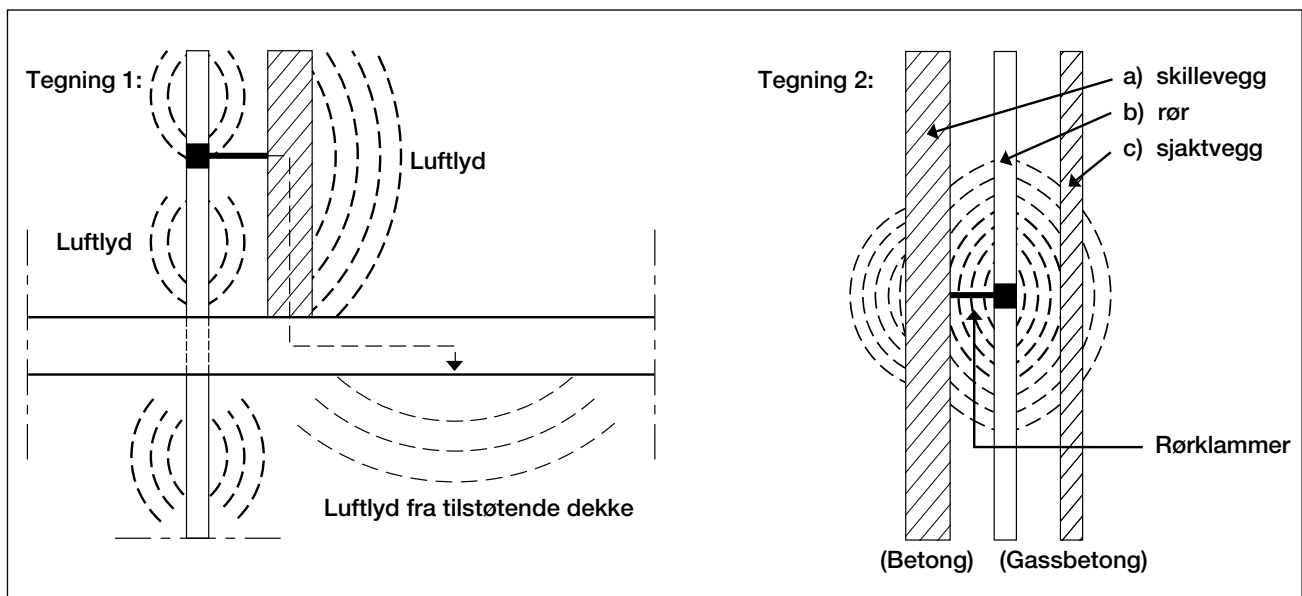
- avløpsvannet endrer retning i bend, grenrør eller passerer en reduksjon
- vannet faller ned gjennom den stående avløpsledningen og rammer f.eks. et fotbend
- vann og luft passerer hverandre

4.3 Støyens utstråling

Støyen stråler ut:

- gjennom vann
- gjennom rørvegg
- ved lydutstråling fra avløpsrøret
- via rørklammer til bygningskonstruksjonene
- via lydutstråling fra tilstøtende bygningskonstruksjoner (tak og vegger), se nedenstående skisse

Skisse vedr. lydutstråling

Skissen viser lydutstråling fra avløpsrøret og fra tilstøtende vegger når røret er plassert fritt i rommet (tegning 1) og i sjakt (tegning 2).

5. Hvordan bekjempes støyen?

5.1 Lydtekniske råd

For å utnytte Wavin Asto's lyddempende egenskaper optimalt, kan man benytte flere måter å redusere lydutstrålingen på.

Det unike ved Wavin Asto er at røret utstråler lyd som har høyere frekvens enn f.eks. støpejernsrør, og da bygningsmaterialer har best demping i nett-opp dette frekvensområdet, vil resultatet av støynivået i naborommet ofte falle ut til Wavin Asto's fordel.

5.2 Lydkilden

- Skape mindre volumstrøm ved, - om mulig, å redusere vannmengden
- Redusere hastigheten

5.3 Rørets lydutstråling

- Benytt rør med høy dempningskoeffisient - altså et "lyddødt" materiale som f.eks. Wavin Asto.
- Bruk slakke retningsendringer, f.eks. 2 x 45° bønder (fører til mindre kraftpåvirkning fra vannet)

5.4 Rørklammer

- Benytt rørklammer med gummiinnlegg - effekt 2 - 3 dB(A)
- Benytt gummimellomlegg mellom klammer og vegg
- Monter rørklammer på den veggen som har tette masse, da lydsvingningene forplanter seg dårligere jo tyngre materialet er
- Benytt færre rørklammer - det betyr at mindre lyd overføres til vegg

5.5 Dekke

- Benytt konstruksjoner med stor tetthet
- Unngå generelt fast forbindelse mellom rør og dekke
- Adskill rørsystemet fra bygningskonstruksjonen, f.eks. ved å omvikle røret med 2-3 lag tykk nålefilt før innstøping i betong

5.6 Bjelkelag i tre

- Unngå generelt fast forbindelse mellom rør og bjelkelag i tre

5.7 Vegg

- Benytt konstruksjoner med stor tetthet

6. Valg av rør

Typiske anvendelsesområder for:

6.1 Wavin Asto

- Der det stilles krav til komfort og lavest mulig støynivå
- Som stående avløpsledninger i flerfamiliehus, institusjoner etc.
- Som liggende ledninger i himling
- I gipsskillevegger
- Som overvannsledninger i bygg
- Som synlige installasjoner
- Som utluftningsledninger

7. Valg av materiale til skillevegger og event. sjakt i forbindelse med nybygg

Benytter man et lyddempende rør, hvor det målte lydnivået ligger innen frekvensområdet 100 - 4000 Hz, og velger materialer som har best effekt innen samme området, oppnår man et optimalt resultat.

Først litt om sjakten:

7.1 Sjaktens funksjon er typisk

- Å isolere for luftlyd
- Å brannsikre
- Å skjule rørinstallasjon, kabler og ventilasjon

7.2 Sjaktmateriale

Som hovedregel anvender man samme type materiale både til sjakten og skilleveggen. Typiske materialer er gassbetong, leca eller gips.

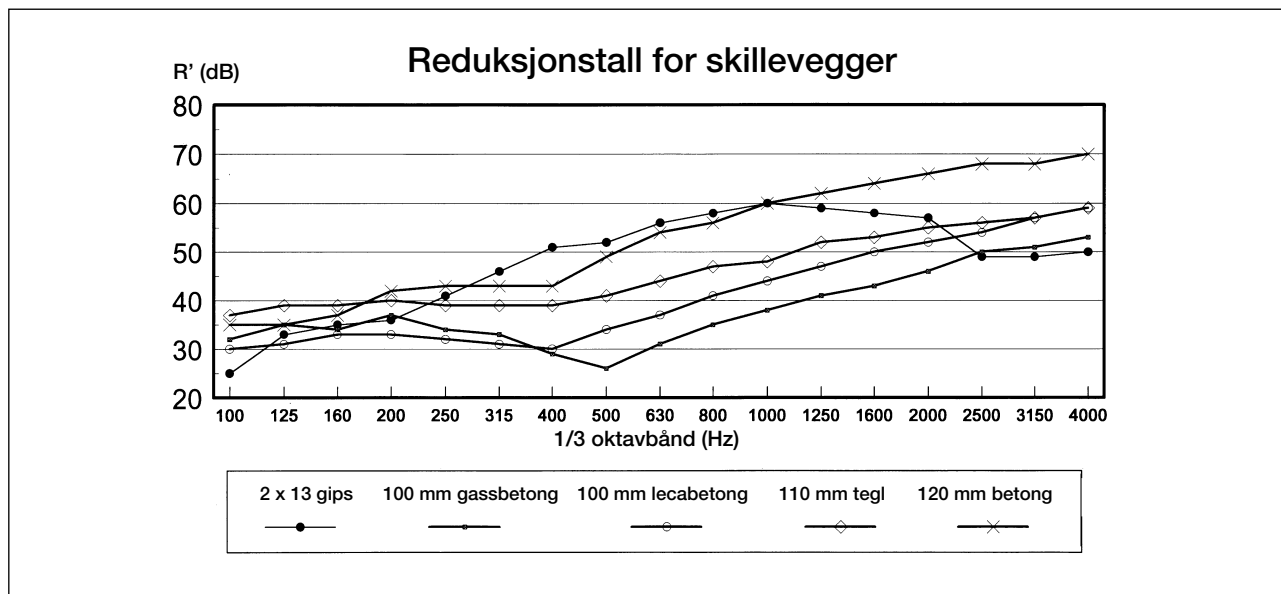
7.3 Økonomi/funksjon

Målet er å oppnå best mulig demping av lyden til laveste pris. Dette gjøres ved å anvende Wavin Asto samt det billigste sjakt- eller skilleveggsmaterialet. Valget foretas ved hjelp av beslutningstabellene i avsnitt 9.

7.4 Funksjonsmessig valg

For å forenkle valg av materialer til sjakt og vegg kan nedenstående graf benyttes.

Da lydnivået er avhengig av reduksjonstallet for det spesifikke bygningsmaterialet, er reduksjonstallet angitt som funksjon av frekvens i nedenstående graf.

Reduksjonstall R' [dB] som funksjon av frekvens

Kommentar:

Betong har det beste reduksjonstallet ved høye frekvenser 1000 - 4000 Hz, mens 2x1 3 mm gips har det beste reduksjonstallet i mellomfrekvensene 315 - 1000 Hz, mens tegl har det beste reduksjonstallet i det lave frekvensområdet 100 - 160 Hz.

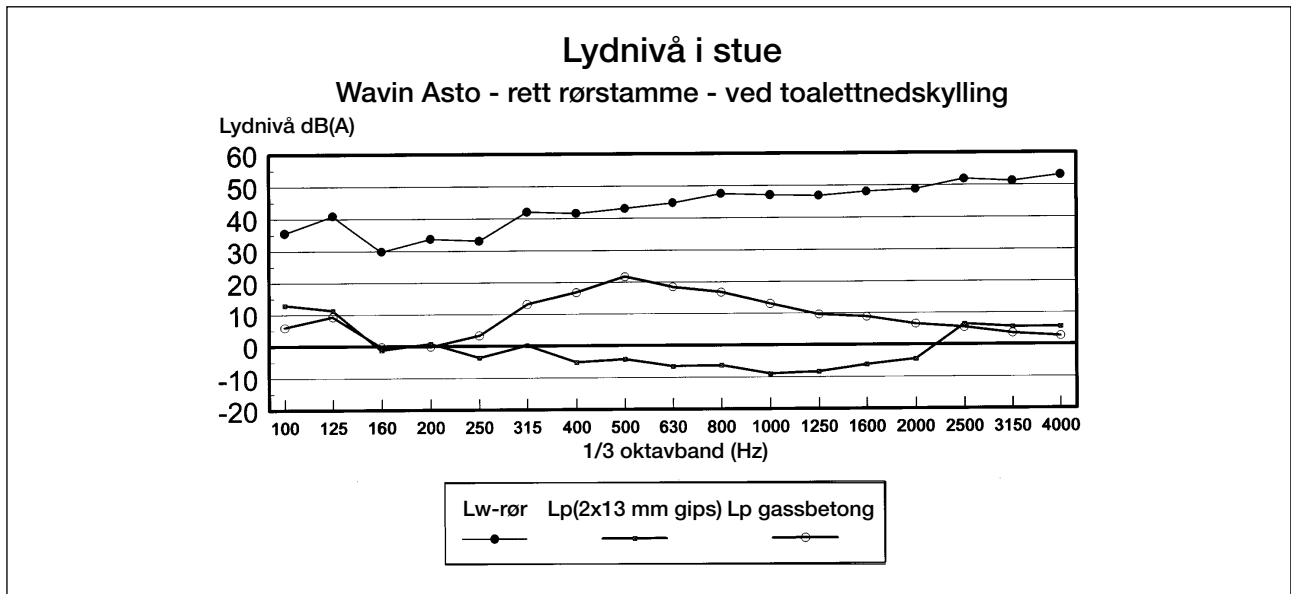
Kurvene skal forstås slik: den høyeste lydisolasjon har det materialet, som ved gitt frekvens har det største reduksjonstallet.

8. Lydnivå

Når lydnivået skal bestemmes i et siderom, er det viktig å kjenne skilleveggenes R'_w -verdi. Frekvensverdien av støyen fra avløpsrøret er ikke jevn, og luftlydisolasjonens frekvensfordeling er meget forskjellig fra den ene type skillevegg til den andre. Derfor blir støyutsendelsen ved de frekvenser der skilleveggen er "svak" av største betydning.

Nedenstående grafer viser hvorledes frekvensene omkring 100 - 125 Hz og 2500 - 4000 Hz har størst betydning ved en skillevegg laget av 2 x 2 x 13 mm gips, mens frekvensene 315 - 1000 Hz har størst betydning ved en 100 mm gassbetongvegg.

Ved valg av avløpsrør, er det derfor vesentlig å kjenne materialet i skilleveggene rundt rørene.

Eksempel på kurve med lydnivå for Wavin Asto

Bakgrunnen for de spesifikke verdier i de etterfølgende beslutningstabeller er basert på det enkelte rørs lydeffektnivå og de forskjellige veggens reduksjonstall.

9. Beslutningstabeller

9.1 Innledning

Lydeffektnivåene er beregnet på bakgrunn av lydnivåene fra de enkelte avløpsrør i målerommet. Lydnivået i de forskjellige rom er beregnet med utgangspunkt i lydeffektnivå, installasjonstype og reduksjonstall for sjaktvegg og skillevegg.

9.2 Tabeller

De etterfølgende tabeller kan anvendes på to forskjellige måter, avhengig av om det gjelder nybygg eller rehabilitering.

9.3 Rehabilitering

Når det gjelder rehabiliteringsoppgaver, er skilleveggen fastlagt, men det bør vurderes om lydnivået er akseptabelt, eller om det skal reduseres.

Det fremgår av tabellene hvilket lydnivå en sjaktkonstruksjon kan føre til i det aktuelle tilfellet.

9.4 Nybygg

Man kan også bruke tabellene til å undersøke hvilke typer veggkonstruksjoner som har den største lyddempende effekt.

9.5 Brukerveiledning til tabellene

Tabellene brukes til å avgjøre om det er nødvendig med sjakt ut fra en lyd-messig vurdering. Dessuten viser de hvilken type som er best egnet.

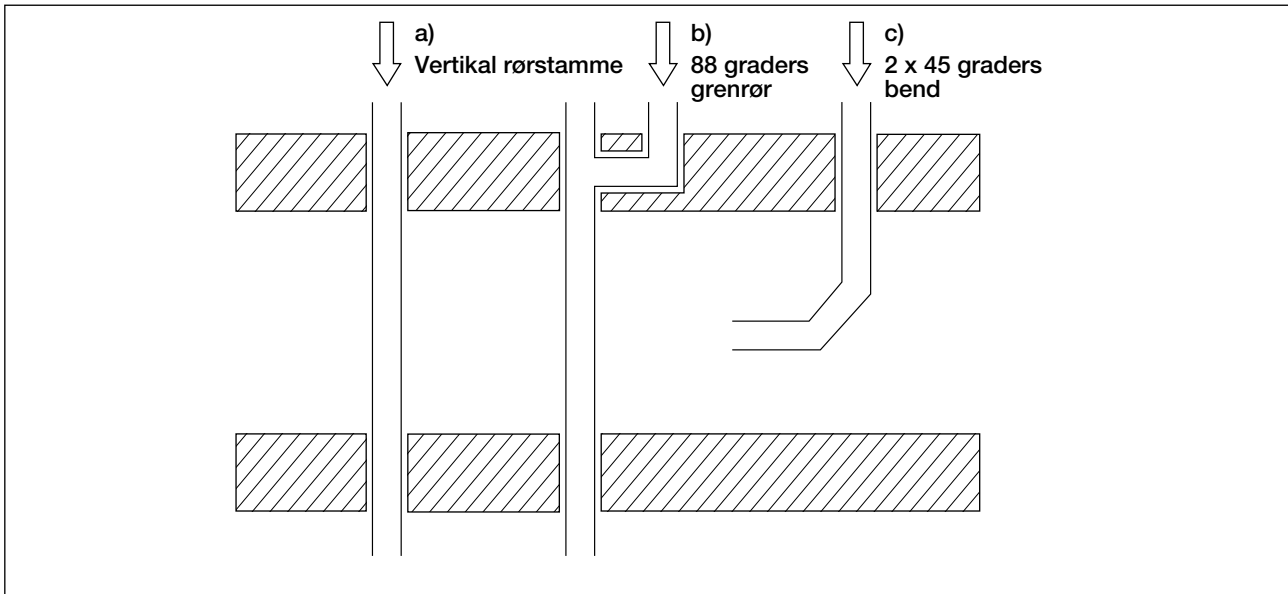
9.6 Anvendelse av tabeller:

- Finn tabell for skilleveggstype - sees øverst på hver tabellside
- Gå inn under den aktuelle installasjonstype (se nedenstående skisse) og belastning (f.eks. toalett nedskylling eller 1,7 l/s)

- Finn rom - kjøkken/bad, rom 12 m² (30 m³ eller stue 24 m² (60 m³
- Avles lydnivå i dB(A) - avhengig av sjakttype. Avløpsrøret er plassert i kjøkken/bad, og verdiene er oppgitt for dette rom.
I andre rom viser tabellverdiene lydnivået her når avløpsrørene er montert i kjøkken/baderom
- Velg det best egnede avløpsrøret og/event. skillevegg- og/eller sjaktkonstruksjon

Installasjonstype

- a) Vertikal rørstamme uten retningsendringer gjennom rommet.
Belastning: Nedskylling fra toalett eller konstant volumstrøm.
- b) Vertikal rørstamme med tilkobling i rommet med et 88° grenrør.
Belastning: Nedskylling fra toalett eller konstant volumstrøm.
- c) Retningsendring i rommet når dette skjer med 2 stk. 45° bend, og mellomstykke fra vertikalt rør til horisontalt rør.
Belastning: Nedskylling fra toalett eller konstant volumstrøm.

9.7 Tabellene:

- De skraverete feltene angir at lydtrykket er 35 dB(A).
- De tomme feltene angir at målinger og dermed beregninger ikke foreligger

Skillevegg utført i 100 mm teglmur (d=1500 kg/m³) – tall i tabell er dB(A)

Installasjonstype	Romtype					
 Rett rørstamme-toalettnedskylling	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	60	62	17	19	15	18
1x13 mm gips på stålskjelett	39	41	16	19	15	18
2x13 mm gips på stålskjelett	37	39	16	19	15	18
75 mm gassbetong	29	30	16	19	15	18
 Rette rør - 1,7 l/s	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	63	64	20	24	18	23
1x13 mm gips på stålskjelett	42	44	20	24	18	23
2x13 mm gips på stålskjelett	40	43	20	24	18	23
75 mm gassbetong	31	35	20	24	18	23
 88 gr. grenrør - toalettnedskylling	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	60	61	16	17	15	15
1x13 mm gips på stålskjelett	38	40	16	16	14	15
2x13 mm gips på stålskjelett	38	39	16	16	14	15
75 mm gassbetong	29	29	16	16	14	15
 88 gr. grenrør - 1,7 l/s	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	62	64	20	20	18	19
1x13 mm gips på stålskjelett	41	43	20	20	18	19
2x13 mm gips på stålskjelett	40	42	20	20	18	19
75 mm gassbetong	32	32	20	20	18	19
 2 x 45 gr. bend - toalettnedskylling	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	63	60	17	17	16	16
1x13 mm gips på stålskjelett	43	39	16	17	15	15
2x13 mm gips på stålskjelett	39	38	16	17	15	15
75 mm gassbetong	29	29	16	17	15	15
 2 x 45 gr. bend - 1,7 l/s	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	66	64	20	22	18	20
1x13 mm gips på stålskjelett	45	43	19	21	18	20
2x13 mm gips på stålskjelett	41	43	19	21	18	20
75 mm gassbetong	32	33	19	21	18	20

Skillevegg utført i 100 mm lecabetong (d=1200 kg/m³) - tall i tabell er dB(A)

Installasjonstype	Romtype					
 Rett rørstamme-toalettnedskylling	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	60	62	24	26	22	25
1x13 mm gips på stålskjelett	39	41	23	26	22	25
2x13 mm gips på stålskjelett	37	39	23	26	22	25
75 mm gassbetong	29	30	23	26	22	25
 Rette rør - 1,7 l/s	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom- 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	63	64	27	31	25	30
1x13 mm gips på stålskjelett	42	44	27	31	25	30
2x13 mm gips på stålskjelett	40	43	27	31	25	30
75 mm gassbetong	31	35	27	31	25	30
 88 gr. grenrør - toalettnedskylling	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	60	61	23	23	21	22
1x13 mm gips på stålskjelett	38	40	22	23	21	22
2x13 mm gips på stålskjelett	38	39	22	23	21	22
75 mm gassbetong	29	29	22	23	21	22
 88 gr. grenrør - 1,7 l/s	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	62	64	27	27	25	26
1x13 mm gips på stålskjelett	41	43	27	27	25	26
2x13 mm gips på stålskjelett	40	42	27	27	25	26
75 mm gassbetong	32	32	27	27	25	26
 2 x 45 gr. bend - toalettnedskylling	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	63	60	23	24	22	23
1x13 mm gips på stålskjelett	43	39	23	24	22	23
2x13 mm gips på stålskjelett	39	38	23	24	22	23
75 mm gassbetong	29	29	23	24	22	23
 2 x 45 gr. bend - 1,7 l/s	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	66	64	26	29	25	28
1x13 mm gips på stålskjelett	45	43	26	29	25	28
2x13 mm gips på stålskjelett	41	43	26	29	25	28
75 mm gassbetong	32	33	26	29	25	28

Skillevegg utført i 120 mm betong - tabellverdier er oppgitt i dB(A)

Installasjonstype	Romtype					
 Rett rørstamme-toalettnedskylling 	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	60	62	12	13	12	13
1x13 mm gips på stålskjelett	39	41	12	13	12	13
2x13 mm gips på stålskjelett	37	39	12	13	12	13
75 mm gassbetong	29	30	12	13	12	13
 Rette rør - 1,7 l/s 	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	63	64	14	17	13	17
1x13 mm gips på stålskjelett	42	44	14	18	14	17
2x13 mm gips på stålskjelett	40	43	14	18	14	17
75 mm gassbetong	31	35	14	18	14	17
 88 gr. grenrør - toalettnedskylling 	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	60	61	9	10	8	10
1x13 mm gips på stålskjelett	38	40	9	10	9	10
2x13 mm gips på stålskjelett	38	39	9	10	9	10
75 mm gassbetong	29	29	9	10	9	10
 88 gr. grenrør - 1,7 l/s 	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	62	64	13	13	12	13
1x13 mm gips på stålskjelett	41	43	13	13	13	13
2x13 mm gips på stålskjelett	40	42	13	13	13	13
75 mm gassbetong	32	32	13	13	13	13
 2 x 45 gr. bend - toalettnedskylling 	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	63	60	10	10	9	10
1x13 mm gips på stålskjelett	43	39	10	10	10	10
2x13 mm gips på stålskjelett	39	38	10	10	10	10
75 mm gassbetong	29	29	10	10	10	10
 2 x 45 gr. bend - 1,7 l/s 	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	66	64	13	16	13	16
1x13 mm gips på stålskjelett	45	43	13	16	13	16
2x13 mm gips på stålskjelett	41	43	13	16	13	16
75 mm gassbetong	32	33	13	16	13	16

Skillevegg utført i 100 mm gassbetong (d=700 kg/m³) - tall i tabell er dB(A)

Installasjonstype	Romtype					
Rett rørstamme-toalettnedskylling	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	60	62	28	31	26	29
1x13 mm gips på stålskjelett	39	41	27	30	26	29
2x13 mm gips på stålskjelett	37	39	27	30	26	29
75 mm gassbetong	29	30	27	30	26	29
Rette rør - 1,7 l/s	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	63	64	31	36	29	34
1x13 mm gips på stålskjelett	42	44	31	33	29	34
2x13 mm gips på stålskjelett	40	43	31	33	29	34
75 mm gassbetong	31	35	31	33	29	34
88 gr. grenrør - toalettnedskylling	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	60	61	27	27	25	26
1x13 mm gips på stålskjelett	38	40	27	27	25	25
2x13 mm gips på stålskjelett	38	39	27	27	25	25
75 mm gassbetong	29	29	27	27	25	25
88 gr. grenrør - 1,7 l/s	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	62	64	31	32	30	31
1x13 mm gips på stålskjelett	41	43	31	32	29	30
2x13 mm gips på stålskjelett	40	42	31	32	29	30
75 mm gassbetong	32	32	31	32	29	30
2 x 45 gr. bend - toalettnedskylling	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	63	60	28	27	26	29
1x13 mm gips på stålskjelett	43	39	27	27	26	26
2x13 mm gips på stålskjelett	39	38	27	27	26	26
75 mm gassbetong	29	29	27	27	26	26
2 x 45 gr. bend - 1,7 l/s	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	66	64	31	32	29	31
1x13 mm gips på stålskjelett	45	43	30	32	29	30
2x13 mm gips på stålskjelett	41	43	30	32	29	30
75 mm gassbetong	32	33	30	32	29	30

Skillevegg utført i 2 x 2 x 13 mm gips med 50 mm A-Batts - tall i tabell er dB(A)

Installasjonstype	Romtype					
 Rett rørstamme-toalettnedskylling	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	60	62	17	18	17	18
1x13 mm gips på stålskjelett	39	41	17	18	18	18
2x13 mm gips på stålskjelett	37	39	17	18	17	18
75 mm gassbetong	29	30	17	18	17	18
 Rette rør - 1,7 l/s	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	63	64	19	22	19	23
1x13 mm gips på stålskjelett	42	44	19	23	19	24
2x13 mm gips på stålskjelett	40	43	19	23	19	24
75 mm gassbetong	31	35	19	23	19	24
 88 gr. grenrør - toalettnedskylling	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	60	61	15	17	15	17
1x13 mm gips på stålskjelett	38	40	15	17	15	17
2x13 mm gips på stålskjelett	38	39	15	17	15	17
75 mm gassbetong	29	29	15	17	15	17
 88 gr. grenrør - 1,7 l/s	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	62	64	18	19	18	20
1x13 mm gips på stålskjelett	41	43	18	19	18	20
2x13 mm gips på stålskjelett	40	42	17	19	18	20
75 mm gassbetong	32	32	17	19	18	20
 2 x 45 gr. bend - toalettnedskylling	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	63	60	18	15	18	15
1x13 mm gips på stålskjelett	43	39	18	15	18	15
2x13 mm gips på stålskjelett	39	38	18	15	18	15
75 mm gassbetong	29	29	18	15	18	15
 2 x 45 gr. bend - 1,7 l/s	Kjøkken/bad - 15 m³		Rom - 30 m³		Stue - 60 m³	
Sjakttype	Asto	St. jern	Asto	St. jern	Asto	St. jern
Uten sjakt	66	64	21	21	20	22
1x13 mm gips på stålskjelett	45	43	20	21	20	22
2x13 mm gips på stålskjelett	41	43	20	21	20	22
75 mm gassbetong	32	33	20	21	20	22

10. Korreksjoner - ved avvikende romstørrelser i forhold til tabellene

De angitte støynivåer i naborommet er beregnet på grunnlag av de målte lyd-effektnivåer og under forutsetning av et bestemt forhold mellom rommenes størrelse og etterklangsforhold.

I beregningene tenker man seg at avløpsrøret er plassert som vist i skisse 16.2 på side 18.

Støynivået i stuen avhenger av 5 vesentlige parametre, nemlig:

- Materialvalget i skilleveggen (skal ikke anvendes her)
- Installasjonstype (skal ikke anvendes her)
- Skilleveggens areal, se tabell A
- Rommets volum, se tabell B
- Rommets etterklangstid, se tabell C

I beregningen forutsettes en skillevegg på 7,5 m². Ved en volum på 30 m³ og en etterklangstid på 1,2 sekunder tilsvarer disse mål et rektangulært rom på 3 x 4 m med en takhøyde på 2,5 meter. Ved en volum på 60 m³ samt en etterklangstid på 1,9 sek. tilsvarer disse mål ett rektangulært rom på 3 x 8 m med en takhøyde på 2,5 m. Vindusarealet svarer til ca 10% av gulvarealet, ingen gardiner, tepper eller inventar.

Ovennevnte rom er typisk for bygg av i dag; dog er etterklangstiden høyere enn hva som vanligvis måles. Da økende etterklangstid gir stigende lydnivå, bør det anvendes øvre verdier i beregning/prosjektering for å sikre at man overholder byggeforskriftene.

Dersom det dreier sig om rom med andre parametre enn det som er beskrevet, kan støynivået skjønsmessig beregnes ved hjelp av nedenstående korreksjonstabeller. Støynivået avhenger prinsipielt av etterklangstidens frekvenssammensetning. Beregninger viser imidlertid, at middel etterklangstid i frekvensintervallet 100 - 4000 Hz, kan anvendes. Nøyaktighet: ± 1 dB.

Forutsetninger:

- Rørklammer med gummiinnlegg anvendes
- Avløpsrør er adskilt fra bygningskonstruksjonen

Tabellverdier for korreksjoner

Tabell A

Areal av skillevegg	Korreksjon av lydtrykknivå	
	dB	
m ²	30 m ³	60 m ³
4	-1	-1
6	-0,5	-0,5
7,5	0	0
10	+1	+1
15	+2	+2

Tabell B

Volum i oppholdsrom	Korreksjon av lydtrykknivå	
	dB	
m ³	30 m ³	60 m ³
15	+3	+6
30	0	+3
45	-2	+1
60	-3	0
90	-5	-2

Tabell C

Middel etterklangstid T _{sab}	Korreksjon av lydtrykknivå	
	dB	
Sekunder	30 m ³	60 m ³
0,5	-4	-6
1	-1	-3
1,5	0	-1
1,9	+1	0
2,4	+2	+1

11. Rørklammer

Når det anvendes plastrør med vibrasjonsisolerende klammer, kan støynivået generelt reduseres med opp til 3 dB i forhold til rørklammer uten gummiinnlegg. Rørklammerne plasseres fortrinnsvis på den tyngste veggen.

I denne veiledning har vi i de forskjellige tabellene forutsatt at det er anvendt vibrasjonsisolerende klammer. Dersom det anvendes klammer uten gummiinnlegg, skal tabellverdiene økes med 3 dB for Wavin Asto og 6 dB for støpejern.

Konklusjonen er derfor klar - bruk vibrasjonsisolerende klammer.

12. Gjennomføringer i dekke

Ved gjennomføringer i etasjedekke skal man ha en klaring mellom rør og dekke, da støynivået vil stige dersom man støper røret fast.

Klaringen lages f.eks. med 20 mm luft omkring røret, slik at det blir plass til en myk plastkrage eller folie og etterfuging med elastisk fugemasse.

13. Referanser

- Institut Für Schall- und Wärmeschutz i Essen - rapport 15.216 av 30. september 1986. Prøvningsrapport vedrørende akustiske egenskaper, kan rekvireres.
- Uttalelse Fachhochschule Münster - 02.88, kan rekvireres.
- Abrahamsen & Nielsen, Århus - Målerapport 4021 av 16.11.92, intern rapport.
- Abrahamsen & Nielsen, Århus - Målerapport 3986 av 16.11.92, intern rapport.
- Abrahamsen & Nielsen, Århus - Beregning av støyniveau fra avløpsrør - rapport av 16.03.93. Intern rapport, men resultatene inngår i denne veiledningen.

14. Hvem kan kontaktes hos Norsk Wavin?

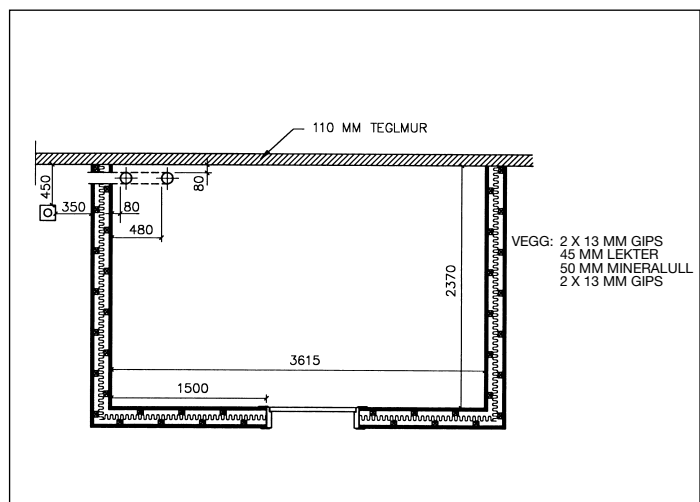
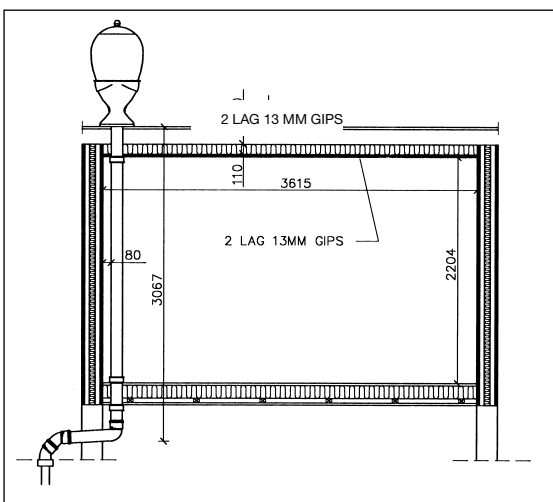
Hvis det er behov for ytterligere informasjon i forbindelse med denne veiledning, ta kontakt med vår tekniske stab.

15. Dokumenterte akustiske egenskaper

Det akustiske dimensjoneringsgrunnlaget er utført av det danske rådgivende ingeniørfirmaet Abrahamsen & Nielsen A/S i Århus - på anmodning fra Nordisk Wavin A/S.

Det ble oppført et lydisolert målerom for å løse denne oppgaven etter Abrahamsen & Nielsen A/S anvisninger. Et stort antall målinger ble foretatt.

Målerom

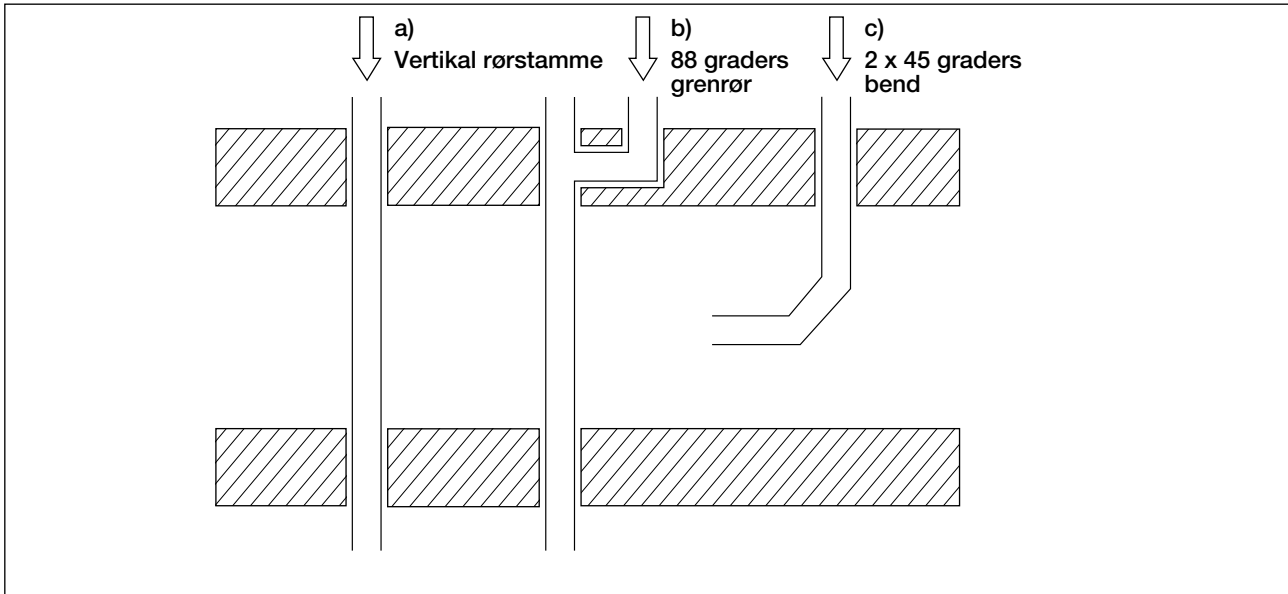

15.1 Beskrivelse av målerom

Ovenpå - og adskilt fra rommet - var det montert et toalett, skyllemengde 6 liter, samt en tilslutning for konstant volumstrøm på 1,7 l/s. Med denne måleoppstilling kunne lydnivået bestemmes fra de forskjellige typer avløpsrør, når disse var montert gjennom rommet, med eller uten de avgreninger - som nedenfor angitt

Skisser over måleoppstilling

15.2 Beskrivelse av måleoppstilling

- a) Stående ledning ført gjennom målerom
- b) Stående ledning med 88° grenrør i dekke
- c) Stående ledning med overgang til liggende del, via 2x45° bend og mellomstykke

16. Måleresultater

I målerommet ble det målt:

- Lydnivå og frekvensanalyse for de tre installasjonseksemplere, som angitt ovenfor
- Etterklangstid

16.1 Måleresultatenes anvendelse

På grunnlag av det målte lydnivå og etterklangstiden er det beregnet lydeffekter for alle kombinasjoner av rørtyper og forgreninger.

Disse lydeffekter kan heretter anvendes i praksis, da det er utført beregninger for en rekke typiske anvendelser for stående avløpsledninger i boliger.

Beregninger foreligger for:

- Avløpsledning med direkte utstråling, montert i kjøkken/bad
  - med sjakt
  - uten sjakt
- Lydnivå i naborom, når avløpsrøret er plassert på andre side av skilleveggen
  - med sjakt
  - uten sjakt

16.2 Beregningenes grunnlag

På nedenstående skisse er det angitt et kjøkken eller bad, og et tilstøtende rom på 12 m² (eller en stue på 24 m²)

